

**Oponentský posudek doktorské disertační práce na téma
"Mezinárodnoprávní rámec zahraničnopolitických misí Evropské unie"
předložené Ref. iur. Martinem Faixem, MJI**

Doktorand si zvolil aktuální a v mnoha směrech náročné téma, kterého se nicméně úspěšně zhostil. Aktuálnost tématu disertace je daná skutečností, že mezinárodní mírové mise Evropské Unie (dále jen EU) jsou nejvýraznějším projevem Společné bezpečnostní a obranné politiky (dále SBOP), která už svými cíli výrazně ovlivňuje integraci EU. Obtížnost zvoleného úkolu pak plyne z dynamického vývoje této politiky. Nahlíženo na SBOP jako na novou dimenzi integračního procesu, dosud ne zcela ustálenou jak v politické, tak i právní rovině, je nasnadě vysvětlení, proč byla dosud v nauce mezinárodního práva věnována problematice SBOP a zejména vojenským operacím a jejich mezinárodněprávním aspektům malá pozornost. Z těchto důvodů je pak k ocenění nejen volba tématu předložené disertace, ale i metodický přístup, koncepce, jakož i teoretický fundament a širší odborných znalostí doktoranda, určujících vysokou hodnotu předložené práce.

I.

Rychlý nárůst vojenských operací krizového řízení a rozšiřováním jejich spektra vyvolává potřebu analyzovat, do jaké míry koresponduje tento vývoj s příslušným mezinárodněprávním rámcem, což je kruciólní otázka, na níž autor hledá odpověď. Pro potřebu příslušné analýzy autor práci rozčlenil do 5 meritorních kapitol. V první se zabývá postavením Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (dále jen SZBP) a SBOP v systému Smlouvy o EU. Primárně se vyrovnává s genezí spolupráce a koordinace v zahraniční a bezpečnostní oblasti a hlavní pozornost věnuje současnému stavu vyjádřenému v Lisabonské smlouvě. V této souvislosti zdůrazňuje význam ustanovení o SZBP jako mezinárodněprávního rámce pro postupné utváření společné obranné politiky, která by mohla vést ke společné obraně.

Podle názoru části nauky sdíleném i autorem, SZBP už v současnosti přesahuje hranice přísně mezivládní kooperační základny pro členské státy a představuje rámec pro supranacionální a mezivládní elementy, což by si zasloužilo bližšího osvětlení. Autor v této souvislosti zdůrazňuje i odpovídající účel nové institucionální úpravy. V tomto kontextu by stal za povšimnutí obousměrný vztah (empiricky prověřený) mezi budováním institucí a novými vyššími formami a stupni spolupráce povzbuzenými touto institucionalizací. Například ve své době velmi skromně institucionálně vybavená Evropská politická spolupráce (dále jen EPS) vedla mimo jiné k expanzi politických vztahů s třetími státy a mezinárodními organizacemi. Nabízí se tak otázka, zda je možné uvažovat o tom, že tento trend pokračuje i s institucionálním rozvojem SZBP a vede až k současnému vysokému stupni spolupráce mající ve vztahu k SZBP povahu právní povinnosti. Bylo by možné též dovozovat, že SZBP

představuje mezinárodní spolupráci ve smyslu regulérních, hmatatelných, právem zajištěných výsledků, ovlivňujících explicitní aspirace nebo cíle?

Oponentka považuje tuto otázku za relevantní už proto, že autor v souvislosti s vývojem SBOP, jejíž rozbor je rovněž předmětem této kapitoly, akcentuje modifikaci jejího institucionálního kontextu i další inovace této politiky, a zdůrazňuje přerod Unie z čistě civilní "mocnosti" na mocnost disponující vojenskou silou a vojenskými mechanismy. Zásadní význam přikládá též vytvoření jednotného rámce cílů a zásad s tím, že tento je určující pro vymezení charakteru, typu a rozsahu operací, které Unie v rámci SBOP realizuje. Pozornost je též věnovaná institucionální infrastruktuře EU, s tím že v rámci pokračujícího integračního procesu byly vytvořeny i zvláštní bezpečnostněpolitické struktury a kapacity. V daném kontextu pak autor analyzuje právní základy operací krizového řízení a zdůrazňuje význam vztahů s OSN a NATO.

V dílčích závěrech je zdůrazněno, že krizové řízení EU je systémem, který Unii umožňuje – jako samostatnému aktérovi v mezinárodním společenství – efektivně realizovat své zahraničněpolitické cíle. Méně doceněna je však podle oponentky skutečnost, že i nadále všechny mobilizované kapacity náleží členským státům a to za situace, kdy tyto nemají právní povinnost dát je Unii k dispozici. Za relevantní lze proto považovat otázku, zda i za dosaženého stupně efektivity a institucionalizace SBOP je třeba pojímat tento proces v termínech a pojmech spolupráce nezávislých států, či zda "emancipační vývoj" EU v oblasti bezpečnosti překročil již tuto hranici a jaký význam má tato otázka pro postavení EU jako mezinárodní organizace v mezinárodním právu.

Následující kapitola je věnovaná analýze postavení mezinárodních organizací obecně a EU konkrétně v systému mezinárodního práva a v podstatě otevírá druhou část práce. Výchozím bodem autorova zkoumání je otázka subjektivity MO, kterou považuje za rozhodující pro uchopení a prozkoumání mezinárodněprávního postavení Unie i jejích mezinárodněprávních závazků spojených s operacemi krizového řízení. I když je k ocenění hutný a zasvěcený rozbor této materie včetně názoru nauky na původ, atributy a rozsah subjektivity MO dle názoru oponentky chybí empiricky prověřená analýza mezinárodněprávního rámce jednotlivých vojenských operací EU. S postupem času a zejména s rostoucím počtem a různorodým charakterem těchto operací je jejich hodnocení na základě dosavadních zkušeností (praxe) užitečné s ohledem na určení typu misí, v nichž se budou v budoucnosti síly EU angažovat. Nadto by zde byla větší koherence s první kapitolou, která k empirické analýze dosud realizovaných misí, z hlediska jejich významu jako důležitého precedentu, přímo vybízí. A to s ohledem i na následující kapitolu, která analyzuje mezinárodněprávní aspekty vojenských misí EU.

Autor tuto analýzu opírá o hypotézu, že právní rámec vojenských misí EU tvoří mozaika závazků vyplývajících z mezinárodního, evropského a vnitrostátního práva. S ohledem na explicitně vyjádřenou mezinárodněprávní subjektivitu EU uvádí na prvním místě právo systému OSN, což je termín, který dle oponentky vyžaduje bližší vysvětlení už

proto, že autor mandát Rady bezpečnosti OSN považuje za samostatný element daného právního rámce. Autor by se mohl vyjádřit i k otázce, jaké místo a zda vůbec přikládá Evropské bezpečnostní strategii (A Secure Europe In A Better World, European Security Strategy), dokument, který institucionalizuje koncepci komprehenzivní bezpečnosti EU a představuje důležitý článek pro pochopení účelu a poslání vojenských sil EU. EBS je též široce pojatou strategickou koncepcí dotýkající se všech aktivit SZBP. Oponentka uvádí tuto poznámku spíše jako impuls pro diskusi o významu dokumentů povahy deklarací, rezolucí, doporučení, které byt' nejsou právně závazné, vykazují z hlediska požadované kooperace států často větší efekt, než akty právně závazné. Výše zmíněná potřeba empirické analýzy dosud realizovaných vojenských operací by též mohla kvalifikovaně podepřít autorův vývod, že národní kontingenty členských a třetích zemí participujících v operacích jsou de facto orgány EU a to na základě intenzity výkonu a přenesených velitelských a kontrolních pravomocí, tj. intenzivní kontroly EU nad kontingenty. Je například otázkou jak v tomto směru posuzovat například operaci Artemis.

Další, z meritorního hlediska třetí kapitola, se věnuje jednomu z aspektů mezinárodněprávního rámce SZBP, aplikaci mezinárodního humanitárního práva (dále jen MHP). Autor správně uvádí, že pravidla MHP jsou aplikovatelná jen v případě aktivní účasti jednotek EU v situacích spadajících pod pojem ozbrojeného konfliktu, a že pouze v případě, kdy tyto jednotky do konfliktu nezasahují, mají statut chráněných osob s režimem stahujícím se na civilisty. Rovněž se lze ztotožnit s názorem, že právní základ a aplikace MHP nejsou jasné potud, že Unie dosud nevytvořila vnitroorganizační akty, které by upravovaly tuto problematiku. Za relevantní pramen vztahující se i na EU, jako subjekt MP, autor považuje normy MHP v obyčejové podobě. Uvádí i možnost, dosud však členskými státy nevyužitou, realizovat své závazky plynoucí z MHP, když nelze přímo, pak například uplatňováním svých pravomocí v rámci orgánu EU, které právní rámec operací Unie vytvářejí. Že k tomu dosud nedochází, vychází podle autora z mylného předpokladu Unie i členských států, že za implementaci MHP v případě operací EU jsou zodpovědné jen samotné státy. Východisko z této nežádoucí situace spatřuje autor v jednoznačné a razantní reakci, kterou však blíže neupřesňuje.

Poslední meritorní kapitolu věnuje autor vybraným aspektům mezinárodní odpovědnosti v kontextu vojenských operací EU. I zde, jako i v předchozích kapitolách, vychází volba problematiky ze skutečnosti, že mezinárodní odpovědnosti EU obecně a odpovědnostním aspektům jejích operací zejména, je v odborné literatuře věnováno jen málo pozornosti. K ocenění je i zde zasvěcená analýza komplexně pojímané otázky odpovědnosti mezinárodních organizací s přihlédnutím k dosavadním výsledkům kodifikačního úsilí Komise pro mezinárodní právo. Těžištěm kapitoly je pak problematika mezinárodněprávní odpovědnosti v kontextu operací krizového řízení EU. Hlavní autorova teze, navazující na předchozí kapitoly, spojuje EU jako samostatný subjekt mezinárodního práva s její způsobilostí chovat se protiprávně a následně být i nositelkou sekundární odpovědnostní povinnosti, s tím, že "vícevrstevnost MO" je důvodem pro možnou paralelní

či subsidiární odpovědnost členských států. Z obsahu statusových dohod pak autor dovozuje progresivní vývoj ustanovení regulujících otázku odpovědnosti EU v dané problematice. Pro tento vývoj je podle autora mimo jiné charakteristické, že po formální stránce vystupuje do popředí stále více EU a naopak úloha států je redukována. Odpovědnost členských států samotných i v kontextu operací EU spojuje především s jejich vlastním chováním v rámci vzniku i fungování EU, tj., že ji u příležitosti jejího vzniku nezavázali k dodržování standardů vyjádřených ve smluvních úpravách MHP. Za zajímavou lze v této souvislosti považovat otázku, zda tím, že mise EU získávají statut de facto orgánu EU, neztrácejí jejich vojeňští příslušníci status osoby v postavení orgánu státu, jehož uniformu nosí.

V zásadě je začlenění kapitoly o mezinárodněprávní odpovědnosti v kontextu vojenských operací EU k ocenění nejen proto, že logicky navazuje na předchozí analytický rozbor relevantních mezinárodněprávních aspektů těchto operací, ale i proto, že tato perceptivní velice fundovaná analýza umožňuje i fundovanou syntézu specifických aspektů odpovědnostního režimu EU, což představuje hodnotný příspěvek k doktrinárnímu uchopení problematiky kodifikace mezinárodněprávní odpovědnosti mezinárodních organizací, s níž se v současnosti, nikoliv bez problému, potýká Komise pro mezinárodní právo.

II.

Předložená disertační práce jako celek vykazuje vysokou úroveň jak po stránce metodické, obsahové i formální. Autor prozkoumal specifické způsoby spolupráce členských států EU v oblasti SZBP a SBOP, její institucionalizaci a mezinárodněprávní regulaci. Použitou analytickou metodu opřel o bohatou empirickou evidenci, kterou čerpal z oficiálních dokumentů, case-law, a sekundárních pramenů, zejména v oblasti nauky mezinárodního práva, domácí i zahraniční provenience.

Práce je přehledně strukturovaná, složitá tematika zpřístupněna i tím, že jednotlivé kapitoly jsou opatřeny stručným shrnutím. Celkový závěr pak v konciznosti shrnuje jak zkoumanou problematiku, tak i hlavní poznatky, k nimž autor dospěl. K vysoké hodnotě práce přispívá odborný jazyk elaborátu i jeho potřebná literární úroveň. K požadované vědecké úrovni disertace přispívá kvalifikovaný poznámkový aparát, bohatý seznam literatury a účel splňující přílohy.

Předložená doktorská disertační práce Ref. iur. Martina Faixe, MJI splňuje všechny požadavky, které jsou na vědeckou práci tohoto druhu kladeny, a doporučuji její přijetí k obhajobě s tím, že v případě jejího úspěšného výsledku, bude autorovi disertace udělena hodnost PhD.

V Praze dne 4.11.2011

Doc. Dr. Stanislava Hýbnerová, CSc.

oponentka